

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
GRAFIČKI FAKULTET
KATEDRA ZA TISAK

DIGITALNI TISAK

Predavanje 3. **OSNOVE ELEKTROFOTOGRAFIJE**

ZAGREB, 8. STUDENOG 2013.

predavač : Doc. dr. sc. Igor Majnarić

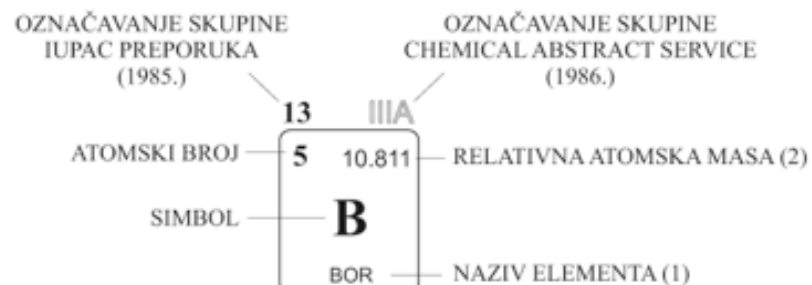

ATOMI

PERIODNI SUSTAV ELEMENATA

<http://www.periodni.com/hr/>

PERIODA	1 IA												13 IIIA						14 IVA		15 VA		16 VIA		17 VIIA		18 VIIIA									
1	1	1.0079																					2	4.0026												
	H	VODIK																					He	HELIJ												
2	3	6.941	4	9.0122																					10	20.180										
	Li	LITIJ	Be	BERILIJ																					Ne	NEON										
3	11	22.990	12	24.305																					18	39.948										
	Na	NATRIJ	Mg	MAGNEZIJ																					Ar	ARGON										
4	19	39.098	20	40.078	21	44.956	22	47.867	23	50.942	24	51.996	25	54.938	26	55.845	27	58.933	28	58.693	29	63.546	30	65.38	31	69.723	32	72.64	33	74.922	34	78.96	35	79.904	36	83.798
	K	KALIJ	Ca	KALCIJ	Sc	SKANDIJ	Ti	TITANIJ	V	VANADIJ	Cr	KROM	Mn	MANGAN	Fe	ŽELJEZO	Co	KOBALT	Ni	NIKAL	Cu	BAKAR	Zn	CINK	Ga	GALIJ	Ge	GERMANIJ	As	ARSEN	Se	SELENIJ	Br	BROM	Kr	KRIPTON
5	37	85.468	38	87.62	39	88.906	40	91.224	41	92.906	42	95.96	43	(98)	44	101.07	45	102.91	46	106.42	47	107.87	48	112.41	49	114.82	50	118.71	51	121.76	52	127.60	53	126.90	54	131.29
	Rb	RUBIDIJ	Sr	STRONCIJ	Y	ITRIJ	Zr	CIRKONIJ	Nb	NIABIJ	Mo	MOLIBDEN	Tc	TEHNECIJ	Ru	RUTENIJ	Rh	RODIJ	Pd	PALADIJ	Ag	SREBRO	Cd	KADMIJ	In	INDIJ	Sn	KOSITAR	Sb	ANTIMON	Te	TELURIJ	I	JOD	Xe	KSENON
6	55	132.91	56	137.33	57-71	La-Lu	57-71	178.49	73	180.95	74	183.84	75	186.21	76	190.23	77	192.22	78	195.08	79	196.97	80	200.59	81	204.38	82	207.2	83	208.98	84	(209)	85	(210)	86	(222)
	Cs	CEZIJ	Ba	BARIJ	Lantanoidi		Hf	HAFNIJ	Ta	TANTAL	W	VOLFRAM	Re	RENIJ	Os	OSMIJ	Ir	IRIDIJ	Pt	PLATINA	Au	ZLATO	Hg	ŽIVA	Tl	TALIJ	Pb	OLOVO	Bi	BIZMUT	Po	POLONIJ	At	ASTAT	Rn	RADON
7	87	(223)	88	(226)	89-103	Ac-Lr	104	(267)	105	(268)	106	(271)	107	(272)	108	(277)	109	(276)	110	(281)	111	(280)	112	(285)	113	(...)	114	(287)	115	(...)	116	(291)	117	(...)	118	(...)
	Fr	FRANCIJ	Ra	RADIJ	Aktinoidi		Rf	RUTHERFORDIJ	Db	DUBNIJ	Sg	SEABORGIJ	Bh	BOHRIJ	Hs	HASSIJ	Mt	MEITNERIJ	Ds	DARMSTADTIJ	Rg	RENDGENIJ	Cn	KOPERNICIJ	Uut	UNUNTRIJ	Fl	FLEROVIJ	Uup	UNUNPENTIJ	Lv	LIVERMORIJ	Uus	UNUNSEPTIJ	Uuo	UNUNOKTIJ

Copyright © 2012 Eni Generalić

(1) Hrvatska nomenklatura anorganske kemije, ed. V. Simeon, Školska knjiga, Zagreb, 1996.

(2) Pure Appl. Chem., 81, No. 11, 2131-2156 (2009)
 Relativne atomske mase izražene su s pet značajnih znamenki. Za elemente koji nemaju stabilnih nuklida u zagradama je dan maseni broj najstabilnijeg izotopa. Izuzetak su torij, protaktinij i uranij koji imaju karakterističan izotopski sastav na Zemlji.

LANTANOIDI

57	138.91	58	140.12	59	140.91	60	144.24	61	(145)	62	150.36	63	151.96	64	157.25	65	158.93	66	162.50	67	164.93	68	167.26	69	168.93	70	173.05	71	174.97
La	LANTAN	Ce	CERIJ	Pr	PRASEODIMIJ	Nd	NEODIMIJ	Pm	PROMETIJ	Sm	SAMARIJ	Eu	EUROPIJ	Gd	GADOLINIJ	Tb	TERBIJ	Dy	DISPROZIJ	Ho	HOLMIJ	Er	ERBIJ	Tm	TULIJ	Yb	ITERBIJ	Lu	LUTECIJ

AKTINOIDI

89	(227)	90	232.04	91	231.04	92	238.03	93	(237)	94	(244)	95	(243)	96	(247)	97	(247)	98	(251)	99	(252)	100	(257)	101	(258)	102	(259)	103	(262)
Ac	AKTINIJ	Th	TORIJ	Pa	PROTAKTINIJ	U	URANIJ	Np	NEPTUNIJ	Pu	PLUTONIJ	Am	AMERICIJ	Cm	KURIJ	Bk	BERKELIJ	Cf	KALIFORNIJ	Es	EINSTEINIJ	Fm	FERMIJ	Md	MENDELEVIJ	No	NOBELIJ	Lr	LAWRENCIJ

I.2. Struktura atoma

- **Atom** tvori mala pozitivno nabijena jezgra koju okružuju mali negativno nabijeni elektroni koji neprestano kruže oko jezgre u stabilnim i strogo definiranim orbitama.

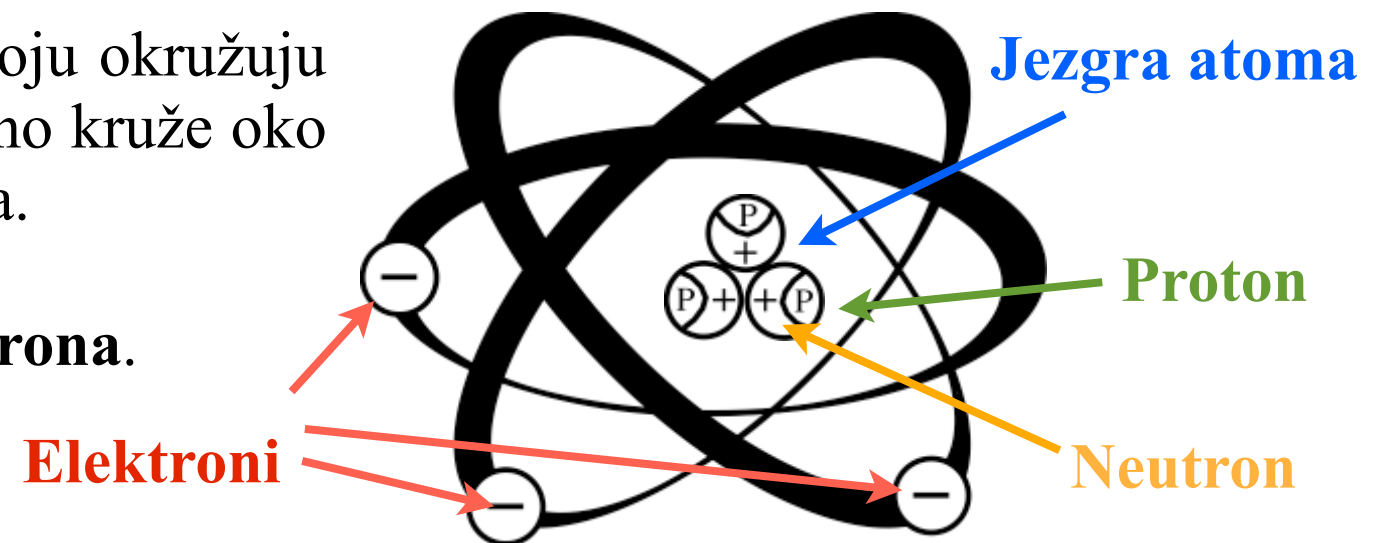
- Crooke i Thomson definiraju postojanje **elektrona**.

- Mjerenja i izračuni pokazuju da su masa elektrona i električni naboj nezamislivo mali ($M_e = 9,110 \times 10^{-28} \text{g}$, $Q = 1,602 \times 10^{-19} \text{C}$). Zbog toga predstavlja nosioce negativnog naboja (-).

- Geiger i Marsden su otkrili da atom sadržava malu pozitivno **nabijenu jezgru** koja je okružena s nešto udaljenijim negativno nabijenim elektronima, te da je atom uglavnom šupalj.

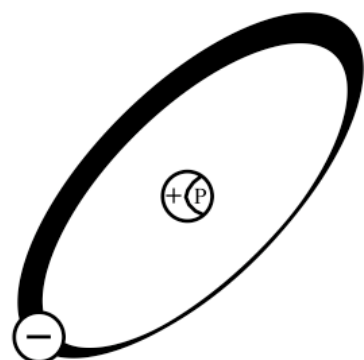
- Jezgra je sam centar atoma čija je masa 1860 x veća od elektronske te sadrži protone i neutrone, međutim proton ima elektrostatski naboj isti kao elektron ali suprotanog predznaka

- U većini elemenata jezgra je stabilna te cijepanje atoma nije jednostavno. Međutim kod nekih nastaje i elektromagnetsko zračenje, alfa zračenje, beta zračenje i gama zračenje

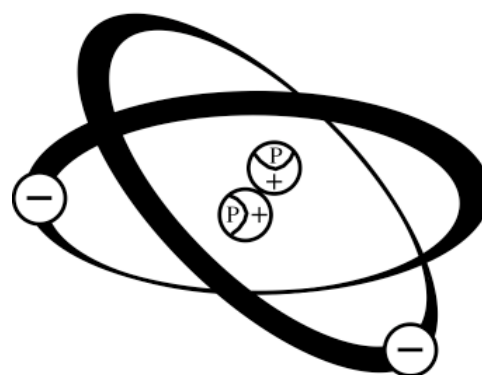

- Za električnu neutralnost atoma, potrebno je u jezgri imati isti broj protona (+) i elektrona (-).

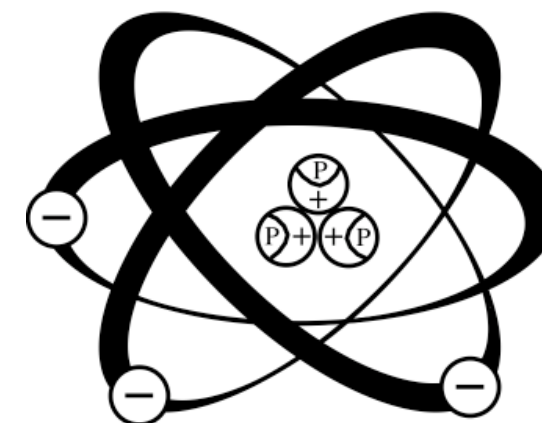
Vodik (H)

Helij (He)

Litij (H)

...

⊖ Negativno nabijen elektron

⊕ Pozitivno nabijen proton

- Broj protona u jezgri definiira *atomski broj*.

Atomski broj **1 2 3 4 5 6 7 8 ...**

Simbol elemenata **H He Li Be B C N O ...**

${}_1\text{H}$, ${}_2\text{He}$, ${}_3\text{Li}$ itd.

- Maseni broj (A) opisuje masu atoma. Čestice koje pridonose atomskoj masi su protoni i neutroni (elektrone možemo zanemariti). Neutroni ne doprinose naboju ali broj neutrona je važan za atomsku masu.

$$A = Z + N$$

gdje je (N) broj neutrona a (Z) broj protona

- Jezgra jednog atoma može sadržavati različiti broj neutrona, što će rezultirati da atom istog elementa ima razliku samo u masi, ali ne u kemijskom ponašanju.
- Npr. ugljik ima atomski broj 6 (6 pozitivno nabijenih protona) i jednu atomsku masu od 12, te se označava ${}_6\text{C}^{12}$.
- U prirodi se mogu naći i dvije dodatne varijante ugljikovih **izotopa**: ugljik 13 (${}_6\text{C}^{13}$) i ugljik 14 (${}_6\text{C}^{14}$).

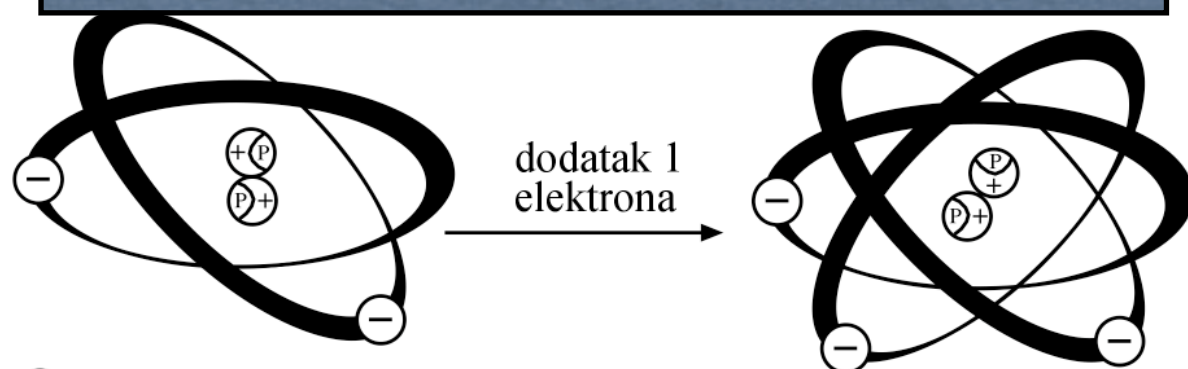
Izotop	Atomski broj (Z)	Broj neutrona (N)	Maseni broj (A)
${}_6\text{C}^{12}$	6	6	12
${}_6\text{C}^{13}$	6	7	13
${}_6\text{C}^{14}$	6	8	14

- Maseni broj nije nužno cijeli broj. Tako na primjer relativna masa ugljika je 12,011 a ne 12. Tako je ugljik uglavnom građen od ${}^{12}\text{C}$, a neki atomi su ${}^{13}\text{C}$ i ${}^{14}\text{C}$. Samim time vrijednost 12,011 predstavlja prosječnu **relativnu atomsku masu** za ugljik.

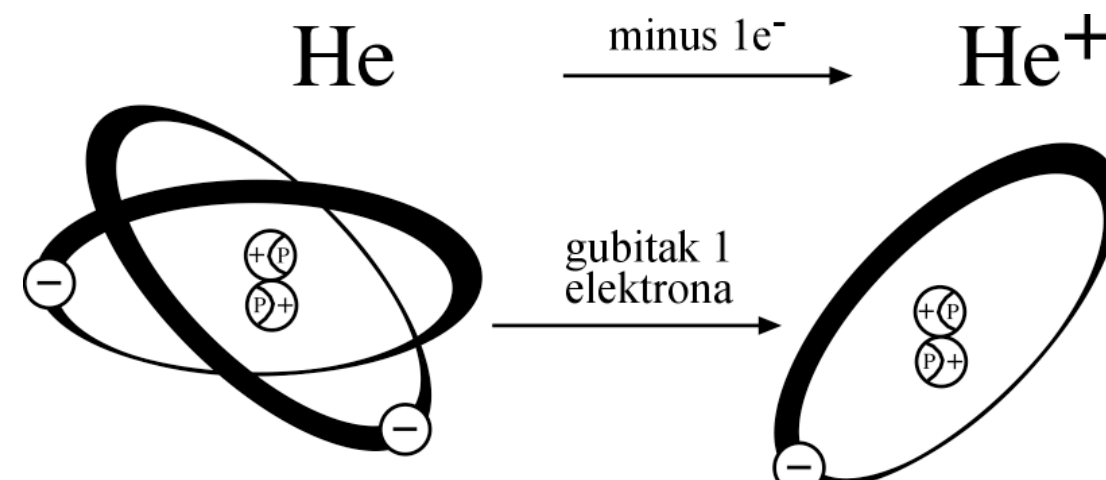
- Ako se neutralnom atomu dodaju ili obuzimaju elektroni stvoriti će se nova električki nabijena vrsta ioni.

Ioni

negativno nabijen ion He

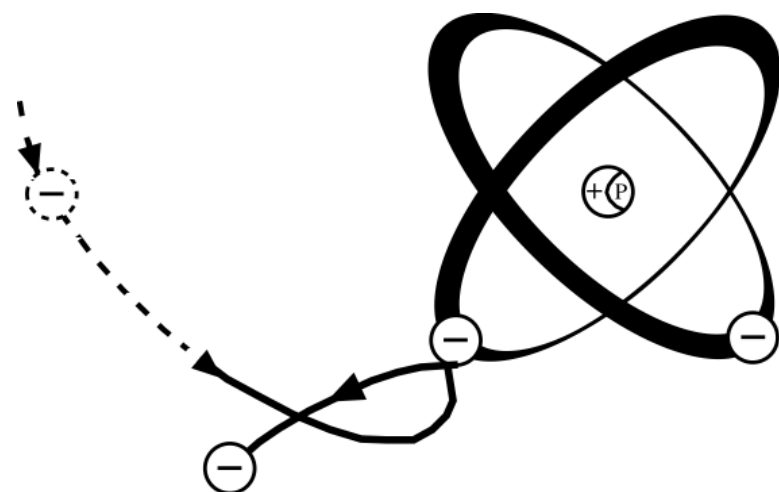

- ⊖ Negativno nabijen elektron
- ⊕ Pozitivno nabijen proton

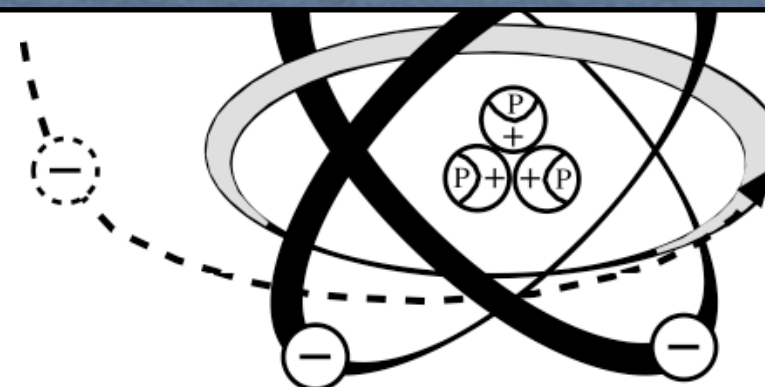
pozitivno nabijen ion He

- Ako slobodni elektron dođu u kontakt sa ionima, moguća su dva scenarija

odbijanje e- od negativnog ion H

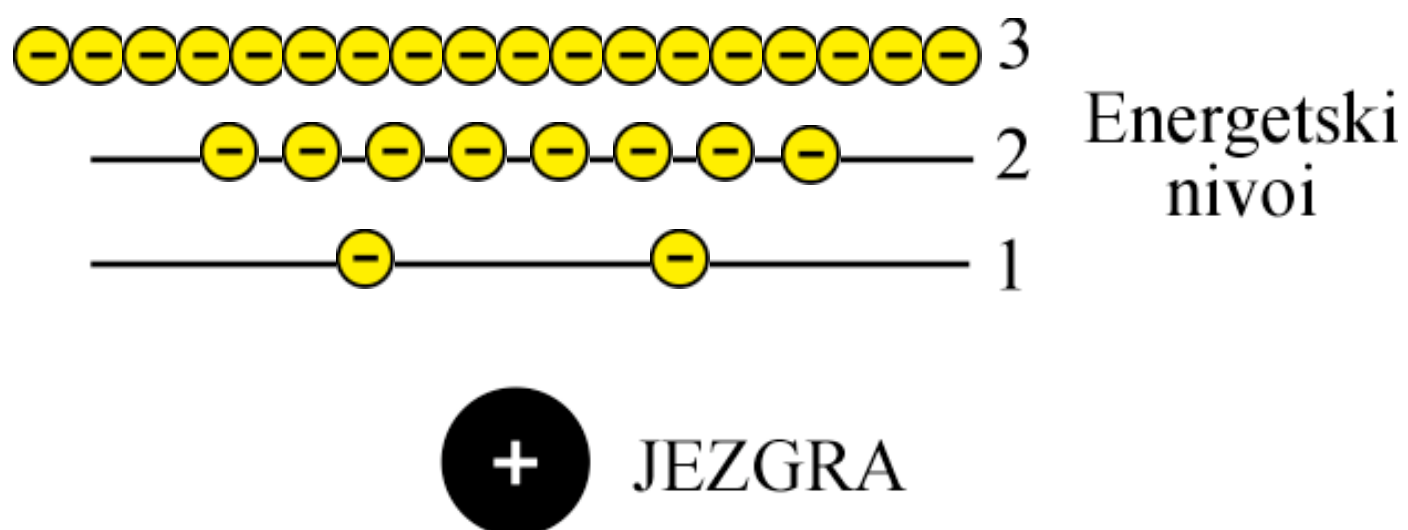
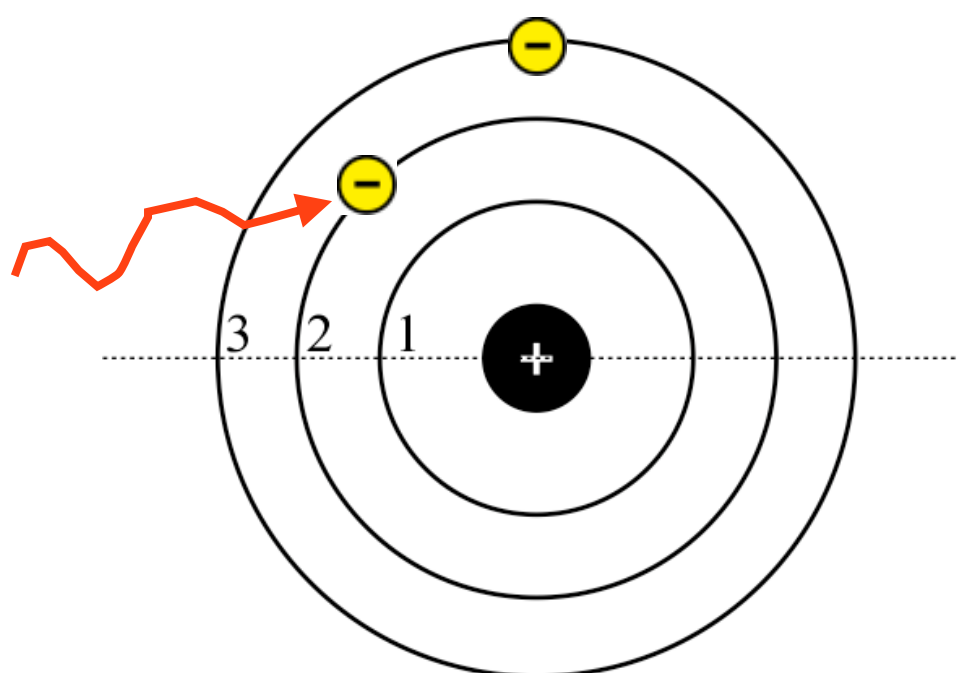
prihvatanje e- od pozitivnog iona Li

I.3. Bohr-ov model atoma

- Kada se želi analizirati ponašanje atoma, znanstvenici još i danas koriste pojednostavljenom studijom koju je dao Neils Bohr još početkom 20-tog stoljeća.

1. u centru se nalazi jezgra koja sadrži pozitivno nabijene protone i neutrone koji su masom približno slični protonima ali nemaju naboj
2. neutralni atom sadrži jednak broj elektrona (negativno nabijeni) i protona (pozitivno nabijenih), ali različiti broj neutrona
3. elektroni se kreću u stabilnim i kružnim orbitama
4. broj elektrona može se povećavati i smanjivati, pritom će se energija atoma mijenjati, skokovima elektrona sa jedne orbite na drugu.

- Početkom 20-tog stoljeća **kvantna teorija** bila je tretirana kao filozofska razmatranje koja se usprostavilo znanstvenim veličinama kao što su Einstein i Bohr.
- Ona precizno opisuje strukturu samog atoma, objašnjava spajanje atoma s molekulama, te opisuje ponašanje tekućina, krutinih tvari, vodića, izolatora, poluvodića i supervodića.
- Raspodjela elektrona u atomu nije nasumična, te su samo elektroni odgovorni za formiranje ljuski odnosno energetske nivoa. Bohr iz označava **kvantnim brojevima**.
- Kvantna teorija govori da elektroni imaju energije koje mogu biti apsorbirane ili emitirane samo ako se atomi izloženi točno određenom količinom (veličinom) energije koja se naziva **kvant**.
- Takva energija može biti različitih oblika: **svjetlost**, električna energija, magnetizam.
- Da bi jedan elektron skočiti sa jednog energetskog nivoa na drugi, potrebno je dovesti energija cijelog kvanta (ne razlomljenog).
- Jedan elektron u energetskom nivou ne može imati kontinuiranu energiju. To će imati samo oni fiksirani elektroni (koji se nalaze na točno određenom energetskom nivou).

PRINCIP RADA ELEKTROFOTOGRAFIJE